

INFORMACIJA ZA MALE I PROFESIONALNE
INVESTITORE KOD PRUŽANJA INVESTICIJSKIH
USLUGA
RAIFFEISEN *BANK* D.D. BOSNA I HERCEGOVINA

Sarajevo, april 2016. godine

Sadržaj

I. INFORMATIVNI SAŽETAK.....	3
II. OSNOVNI PODACI.....	3
1 BANKA.....	3
1.1 OSNOVNO.....	3
1.2 ODOBRENJA.....	3
1.3 ČLANSTVO.....	3
2 KOMUNIKACIJA.....	4
2.1 JEZIK KOMUNIKACIJE.....	4
2.2 NAČIN KOMUNIKACIJE.....	4
2.3 NAČIN IZDAVANJA NALOGA.....	4
3 ZNAČENJE POJEDINIH POJMOVA.....	4
III. INFORMACIJA O RIZICIMA.....	4
4 DEFINICIJA RIZIKA.....	4
5 VRSTE RIZIKA.....	5
5.1 KREDITNI RIZIK (ENGL. CREDIT RISK).....	5
5.2 TRŽIŠNI RIZICI (ENGL. MARKET RISK).....	6
5.3 OSTALI RIZICI.....	7
IV. INFORMACIJA O FINANSIJSKIM INSTRUMENTIMA I POVEZANIM RIZICIMA.....	9
6 FINANSIJSKI INSTRUMENTI.....	9
6.1 PRENOSIVI VLASNIČKI VRIJEDNOSNI PAPIRI - DIONICE.....	9
6.1.1 <i>Definicija</i>	9
6.1.2 <i>Rizici povezani uz ulaganje u dionice</i>	9
6.2 PRENOSIVI DUŽNIČKI VRIJEDNOSNI PAPIRI - OBVEZNICI.....	10
6.2.1 <i>Definicija obveznica</i>	10
6.2.2 <i>Rizici povezani uz ulaganje u dužničke vrijednosne papire</i>	10
6.3 INSTRUMENTI TRŽIŠTA NOVCA.....	11
6.4 INVESTICIJSKI FONDOVI.....	11
6.4.1 <i>Definicija investicijskih fondova</i>	11
6.4.2 <i>Rizici povezani uz ulaganje u investicijske fondove</i>	12
6.5 STRUKTURIRANI VRIJEDNOSNI PAPIRI.....	13
6.5.1 <i>Definicija</i>	13
6.5.2 <i>Rizici ulaganja u certifikate</i>	15
V. REGULATORNE ODREDBE, POSTUPANJE S NALOZIMA I UPRAVLJANJE SUKOBOM INTERESA	15
7 REGULATORNE ODREDBE.....	15
7.1 ZAKON O TRŽIŠTU VRIJEDNOSNIH PAPIRA / PRAVILNIK O RAZVRSTAVANJU KLIJENATA I PRAVILIMA POSLOVNOG PONAŠANJA U PRUŽANJU INVESTICIJSKIH USLUGA.....	15
7.2 RAZVRSTAVANJE KLIJENATA.....	16
7.3 PROCJENA PRIKLADNOSTI INVESTICIJSKE USLUGE ZA KLIJENTA.....	17
8 POLITIKA POSTUPANJA S NALOZIMA - SAŽETAK.....	17
8.1 NAKNADE I TROŠKOVI.....	18
8.2 VRIJEDNOSNI PAPIRI.....	18
8.2.1 <i>Vrijednosni papiri domaćih izdavatelja</i>	18
8.2.2 <i>Vrijednosni papiri inostranih izdavatelja</i>	19
8.3 MJESTA TRGOVANJA KOD IZVRŠAVANJA NALOGA ZA RAČUN KLIJENTA.....	19
8.4 MJESTA TRGOVANJA KOD ZAPRIMANJA I PRIJENOSA NALOGA.....	19
9 POLITIKA UPRAVLJANJA SUKOBOM INTERESA - SAŽETAK.....	19
VI. ZAVRŠNE ODREDBE.....	22
10 STUPANJE NA SNAGU.....	22

I. INFORMATIVNI SAŽETAK

U skladu sa zakonskom regulativom koja pokriva poslovanje s vrijednosnim papirima Banka donosi Informaciju za male i profesionalne investitore (u nastavku: Informacija), a na osnovu važećih zakona i podzakonskih akata koji reguliraju tržište kapitala i uspostavljenih pravila poslovnog ponašanja u pružanju investicijskih usluga.

Ova informacija se daje u svrhu informiranja klijenata o profesionalnom posredniku, Banci, čije usluge koristi, o karakteristikama finansijskih instrumenata i s njima povezanim rizicima.

II. OSNOVNI PODACI

U ovom dokumentu izrazi navedeni u nastavku imaju sljedeća značenja, osim ako iz sadržaja ne proizilazi drugačije:

1 BANKA

1.1 Osnovno

Banka: Raiffeisen BANK d.d. Bosna i Hercegovina
Adresa: Zmaja od Bosne bb, 71000 Sarajevo, Bosna i Hercegovina, 71 000 Sarajevo
Tel: +387 33 75 50 10
Fax: +387 33 21 38 51
E-Mail: info.rbbh@rbb-sarajevo.raiffeisen.at
Internet: <https://www.raiffeisenbank.ba/>
SWIFT: RZBABA2S
JIB: 4200344670009
TRN: 1610000000000011

1.2 Odobrenja

Komisija za vrijednosne papire Federacije Bosne i Hercegovine sa sjedištem na adresi: Ćemaluša 9/II, 71000 Sarajevo, Bosna i Hercegovina; Telefon: +387(0)33 203844; 267672; 203902 Faks: +387(0)33 211655; E-Mail: info@komvp.gov.ba je izdala odobrenje Banci za obavljanje sljedećih investicijskih usluga i aktivnosti u FBiH:

- ✓ Brokerski poslovi - izvršavanje naloga za račun klijenta;
- ✓ Dilerski poslovi - trgovanje za vlastiti račun;
- ✓ Depozitarski poslovi;
- ✓ Usluge agenta emisije
- ✓ Poslovi skrbništva/kastodi poslovi - usluge pohrane i administriranja finansijskih instrumenata za račun klijenata i s time povezane usluge.

Komisija za hartije od vrijednosti Republike Srpske sa sjedištem na adresi: Vuka Karadžića 6, 78000 Banja Luka, Bosna i Hercegovina; Telefon: +387(0)51 218362; 218356; Faks: +387(0)51 218361; E-Mail: kontakt@seccs.gov.ba je izdala Banci odobrenje za obavljanje kastodi poslova na teritoriji Republike Srpske.

1.3 Članstvo

Banka je članica Sarajevske berze/ burze vrijednosnih papira.
Banka je članica Registra vrijednosnih papira u Federaciji Bosne i Hercegovine.
Banka je članica Centralnog Registra hartija od vrijednosti Republike Srpske.

2 KOMUNIKACIJA

2.1 Jezik komunikacije

Jezik komunikacije između klijenta i Banke je bosanski, hrvatski ili srpski jezik. U slučaju da je klijent strana osoba jezik komunikacije može biti i engleski jezik.

2.2 Način komunikacije

Komunikacija se u pravilu obavlja telefonom, ličnim dolaskom u Banku, putem e-trading sistema, odnosno ličnim dolaskom u filijalu Banke kod ovlaštene osobe. Komunikacija može biti vršena i SWIFT-om, faxom, e-mailom te na drugi način u skladu s ugovorom.

2.3 Način izdavanja naloga

Izdavanje naloga se obavlja ličnim dolaskom u Banku, putem e-trading sistema, odnosno ličnim dolaskom u filijalu Banke kod ovlaštene osobe, elektronskom poštom, faxom te na drugi način u skladu s ugovorom.

3 ZNAČENJE POJEDINIH POJMOVA

Finansijski instrumenti, osnovna podjela prema evropskoj direktivi, su a) prenosivi vrijednosni papiri, b) instrumenti tržišta novca, c) jedinice u subjektima za zajednička ulaganja, d) izvedenice.

Investicijske usluge su usluge koje Banka pruža na osnovu odobrenja regulatora, a to su: (a) brokerske usluge, (b) skrbništvo (c) poslovi agenta emisije vrijednosnih papira, (d) depozitarski poslovi u prometu i emisiji vrijednosnih papira.

Ovlašteni posrednik je ovlašteni posrednik na tržištu vrijednosnih papira/ hartija od vrijednosti koji je kao takav određen Zakonom.

Globalni skrbnik/ Podskrbnik je treća strana tj. finansijska institucija kod koje Banka ima otvoren račun finansijskih instrumenata i/ili novčani(e) račun(e)

Portfelj finansijskih instrumenata podrazumijeva i novčana sredstva i finansijske instrumente.

Klijent je domaća ili strana pravna ili fizička osoba, odnosno drugi uređeni oblik bez pravne osobnosti, s kojom Banka sklapa ugovor, a kojim Klijent ovlašćuje Banku da mu pruža investicijske usluge.

Zakon je Zakon o tržištu vrijednosnih papira FBiH i/ili Zakon o tržištu hartija od vrijednosti RS zajedno s njihovim izmjenama i dopunama.

Nalog je jednostrana izjava volje Klijenta upućena Banci da za njega, u svoje ime, a za račun Klijenta, kupi ili proda vrijednosni papir.

FBiH je Federacija Bosne i Hercegovine.

RS je Republika Srpska.

KVP je Komisija za vrijednosne papire u FBiH.

KHoV je Komisija za hartije od vrijednosti Republike Srpske.

III. INFORMACIJA O RIZICIMA

4 DEFINICIJA RIZIKA

Rizik predstavlja nesigurnost odnosno mogućnost gubitka usljed negativnih devijacija od očekivanoga rezultata. Preduvjeti za postojanje rizika su nesigurnost te izloženost.

- ✓ Nesigurnost proizilazi od nepoznavanja budućih učinaka.
- ✓ Izloženost predstavlja bilo koju vrstu transakcije ili poslovne odluke koja sadrži nesigurnost u ostvarenju rezultata. Gubici u ekonomskom smislu nastaju usljed

smanjenja sadašnje vrijednosti imovine, odnosno izostanka povećanja sadašnje vrijednosti imovine.

U nastavku je prikaz najčešćih vrsta rizika. Ovaj popis nikako nije isključiv niti su prikazani svi rizici, već predstavlja samo najčešće rizike koje je Banka prepoznala.

5 VRSTE RIZIKA

5.1 Kreditni rizik (engl. Credit Risk)

Kreditni rizik se javlja u svim oblicima kreditne izloženosti. Kreditni rizik predstavlja rizik da dužnik neće biti u mogućnosti podmiriti svoje obaveze (u dogovorenoj visini i roku) uslijed nastanka nemogućnosti plaćanja (engl. Default) ili drugih razloga. Isto tako, kreditni rizik predstavlja pogoršanje finansijskoga stanja privrednih društava, u kojima investitor ima udjele. Nadalje, u slučaju insolventnosti ili stečaja privrednog društva investitor može u cijelosti izgubiti vrijednost svojeg ulaganja. Nadalje, rezidualni rizik kao rezultat tehnike umanjjenja predstavlja kreditni rizik s obzirom da se u slučaju defaulta stanoviti instrument osiguranja neće moći realizirati u iznosu koji se očekivao. Razlikujemo sljedeće podkategorije kreditnih rizika:

- (1) **Rizik druge ugovorne strane (engl. Counterparty Risk)** - Ova kategorija kreditnoga rizika javlja se u derivatima neformalnoga (OTC) tržišta, repo transakcijama, transakcijama pozajmljivanja vrijednosnih papira i roba, transakcijama s dugim rokom namire i transakcijama kreditiranja kupnje vrijednosnih papira uz uplatu nadoknade. Ova vrsta rizika potaknuta je kretanjima tržišnih cijena (npr. u swapovima, forwardima i slično) i može biti povezana uz *wrong-way* rizik tj. s onim u kojima se izloženost povećava kada kreditna kvaliteta druge ugovorne strane pada. Također, uključuje posebne tehnike umanjivanja rizika kao što su ugovori o netiranju, *margining* i sl.
  - (2) **Rizik neispunjavanja obaveza (engl. Default Risk)** - Rizik neispunjavanja obaveza je rizik da druga ugovorna strana neće ispuniti ugovorne finansijske obaveze. Neispunjavanje obaveza predstavlja slučaj u kojem dužnik neće biti u mogućnosti podmiriti kreditne obaveze. Neispunjavanje obaveza podrazumijeva neplaćanje, odnosno prisilno restrukturiranje ugovornih obaveza dužnika. Ekonomski gubitak u slučajevima neispunjavanja obaveza ovisi o nekoliko faktora, npr. o vrsti proizvoda, instrumentima osiguranja (vrsta, vrijednost) te rangu plasmana.
  - (3) **Rizik migracije (engl. Migration Risk)** - Rizik migracije predstavlja potencijalni gubitak zbog promjene fer vrijednosti kreditne izloženosti do koje dolazi zbog pogoršanja rejtinga klijenta.
  - (4) **Rizik države (engl. Country Risk)** - Rizik države predstavlja rizik nemogućnosti ispunjavanja finansijskih obaveza prema inostranstvu od strane dužnika usljed političkih i ekonomskih poteškoća u državi dužnika. Rizik države, osim političkoga rizika, podrazumijeva i pogoršanje ekonomske situacije u državi (ekonomski rizik). Politički rizik je vjerojatnost da će promjena političkih okolnosti u inostranoj državi dovesti do ekonomskoga gubitka za investitora.
- ✓ Politički rizik obuhvaća ratove, štrajkove, revolucije, trgovački embargo, političke i ekonomske sankcije, eksproprijaciju, nacionalizaciju, moratorij na plaćanje u inostranstvu, uključujući i nekonvertibilnost domaće valute te suspenziju valutnoga režima.
  - ✓ Ekonomski rizik podrazumijeva pogoršanje ekonomskih pokazatelja zemlje koji mogu utjecati na ekonomsku situaciju dužnika, devalvaciju/deprecijaciju koja može značajno utjecati na poslovanje dužnika te na njihovu konkurentnost.

5.2 Tržišni rizici (engl. Market Risk)

Tržišni rizici definiraju se kao potencijalni gubici koje vanjski utjecaji imaju na vrijednost imovine investitora, a uzrokuju ih promjene cijena odnosno negativna kretanja cijena na finansijskim tržištima. Tržišni rizik je mogućnost gubitka zbog neočekivanih i nepovoljnih promjena tržišnih cijena i faktora, kao što su kamatne stope, kursevi stranih valuta te cijene dionica. Navedeno uključuje promjene vrijednosti imovine kojom se trguje, kao što su dionice i obveznice, kretanja cijena tržišnih indeksa, korelaciju, *spreadove*, te učinke promjena u volatilnosti i faktore likvidnosti.

- (1) **Kamatni rizik (engl. Interest Rate Risk)** - Kamatni rizik je rizik negativnog utjecaja na profitabilnost usljed promjena u kamatnim stopama. Riziku promjene kamatnih stopa investitor je izložen kada postoji mogućnost nepredviđenih promjena kamatnih stopa što može imati negativan utjecaj na neto kamatni prihod odnosno profitabilnost te tržišnu vrijednost portfelja. Kamatni rizik proizlazi iz neusklađenosti investitorove imovine i obaveza te osjetljivosti na promjene različitih kamatnih stopa.
- (2) **Rizik kreditnog spreada (engl. Credit Spread Risk)** - Rizik kreditnog *spreada* (marže) je rizik gubitka zbog negativnoga kretanja tržišnih cijena dužničkih instrumenata pri neočekivanim promjenama kreditnog *spreada*. Rizik kreditnog *spreada* proizlazi iz promjenjivih apetita za rizikom investitora koji utječe na tržišnu cijenu, stoga izaziva povećanje ili smanjenje kreditne marže. Navedeno ne uzrokuje promjene kreditne sposobnosti izdavatelja, nego promjene specifičnoga rizika izdavatelja. Rizik kreditnog *spreada* važan je faktor rizika u portfeljima koji koriste strategije trgovanja *spreadovima* ili koriste kreditne derivate.
- (3) **Valutni rizik (engl. Exchange Rate Risk)** - Valutni rizik (kursni, FX) je rizik od negativne promjene u fer vrijednosti pozicija (izraženih u nacionalnoj valuti) zbog promjene kursa i/ili promjene cijene zlata. Pozicije u stranim valutama, kao i pozicije u zlatu nose rizik promjene kursa. Banka koristi nacionalnu valutu kao referentnu valutu u izvještajima prema investitoru. Vrijednost portfelja osjetljiva je na promjene kursa ako sadrži tzv. *spot* ili buduće novčane tokove denominirane u valuti različitoj od osnovne valute banke, uključujući i pozicije u valutnoj klauzuli.
- (4) **Rizik ulaganja u vlasničke vrijednosne papire (engl. Equity Risk)** - Rizik ulaganja u vlasničke vrijednosne papire odnosi se na potencijalne gubitke od nepovoljnih kretanja cijena izloženosti u dionicama i drugim vrstama izravnog ili neizravnog ulaganja u preduzeća. Raspon izloženosti tomu riziku obuhvaća pozicije u dionice, vlasničke derivate/ izvedenice ili izvedenice berzovnih indeksa, fondova i druga ulaganja u vlasničke pozicije (npr. putem investicijskih fondova). Za te se pozicije smatra da je investitor izložen riziku ulaganja u vlasničke vrijednosne papire.
- (5) **Robni rizik (engl. Commodity Risk)** - Robni rizik označava rizik smanjenja fer vrijednosti pozicija robe zbog negativnih promjena njihovih cijena. Pod robom se podrazumijeva fizički proizvod kojim se trguje i/ili može trgovati na sekundarnom tržištu te predstavljaju zasebnu imovinu uključujući sirovine i robe (npr. nafta, plin, električna energija, žitarice, čelik, itd.), ali ne i zlato koje se tretira kao valuta. Fizički posjed roba obično je skup zbog troškova prijevoza i skladištenja.
- (6) **Rizik volatilnosti (engl. Volatility Risk)** - Rizik volatilnosti se posmatra kod opcija i definira se kao negativna promjena tržišne cijene stanovite pozicije zbog promjene očekivanja tržišta o budućoj volatilnosti cijene te pozicije. Rizik volatilnosti, tj. vrijednost opcije, mjeri se putem nekoliko pokazatelja:
  - ✓ delta (delta prikazuje promjenu cijene opcije uzrokovane promjenom temeljnog instrumenta),
  - ✓ gama (gama izražava očekivane promjene u delti zbog malih promjena cijene temeljnog instrumenta) i
  - ✓ vega (osjetljivost na cijenu opcije zbog promjene volatilnosti).

Promjena volatilnosti automatski se odražava u promjeni fer vrijednosti opcija, a time i odmah utječe na zaradu/dobit.

- (7) **Rizik tržišne likvidnosti (engl. Market Liquidity Risk)** - Rizik tržišne likvidnosti predstavlja rizik koji proizlazi iz nemogućnosti da investitor jednostavno napravi prijeboj pozicije (engl. Offset) ili da likvidira te pozicije po tržišnoj cijeni bilo zbog tržišnog poremećaja ili zbog nedovoljne dubine tržišta. Rizik tržišne likvidnosti povezan je s mogućnošću promjene razlika između vrijednosti ponuda za kupnju i prodaju (engl. Bid-ask Spread) na tržištu, kao i činjenicom da za odgovarajući volumen transakcije u nekom trenutku (ili razdoblju) ne postoji *bid-ask* kotacija. Stoga investitor može doći u nemogućnost kupnje ili prodaje dijela likvidne imovine pod redovnim tržišnim uvjetima. To se može dogoditi zbog prevelike pozicije u tom dijelu imovine, nedovoljne dubine tržišta, odnosno zbog drugih poslovnih nepogodnosti na tržištu. Rizik tržišne likvidnosti uglavnom postaje manje važan na dugi rok.

5.3 Ostali rizici

Ostali rizici koji se javljaju kod ulaganja u financijske instrumente, a nisu pokriveni niti jednim od tzv. primarnih vrsta rizika pojašnjeni su unutar ove kategorije.

- (1) **Rizik namire/ispоруke (engl. Settlement Risk)** - Rizik namire predstavlja mogućnost da se transakcija neće realizirati u skladu s dogovorenim uvjetima. Rizik namire javlja se u slučaju vremenskog odmaka prilikom razmjene novca, vrijednosnih papira ili druge imovine. Kao takav, rizik namire obuhvaća kreditni, tržišni i rizik likvidnosti:
- ✓ Kreditni rizik se javlja kada druga ugovorna strana ne isporuči vrijednosni papir ili novac nakon što je prva strana već platila ili isporučila vrijednosni papir prema ugovoru.
  - ✓ Tržišni rizik se javlja u slučaju kašnjenja pri podmirenju transakcije kada postoji mogućnost nastanka gubitka trgovanja. Za to se vrijeme tržišna vrijednost predmeta transakcije (vrijednosni papir, druga imovina) može promijeniti negativno za kreditnu instituciju.
  - ✓ Rizik likvidnosti se javlja u slučajevima kada druga ugovorna strana ne isporuči ugovorenu vrijednost na dan namire nego kasnije.
- (2) **Rizici povezani s okruženjem** - To su rizici koji se odnose na okruženje u kojem posluje izdavatelj financijskog instrumenta i to:
- ✓ Rizik smanjenja rejtinga države u kojoj je sjedište izdavatelja,
  - ✓ Rizik suvereniteta – rizik izostanka sposobnosti i/ili volje otplate dospjeloga duga države,
  - ✓ Politički rizik – rizik neočekivanih političkih promjena ili nestabilnosti u državi,
  - ✓ Inflatorni rizik – rizik pada vrijednosti financijskog instrumenta zbog porasta opće razine cijena (inflacije),
  - ✓ Kursni rizik – rizik promjene deviznoga kursa može utjecati na povrat od ulaganja u stranoj valuti i
  - ✓ Rizik prijenosa (transfera) kapitala – rizik nastupanja zabrane iznošenja kapitala izvan državnih granica.
- (3) **Rizici povezani s izdavateljem** - To su rizici koji su izravno povezani s poslovanjem izdavatelja i to:
- ✓ Kreditni rizik – rizik pada ili potpunoga gubitka vrijednosti financijskog instrumenta zbog pogoršanja boniteta, kreditnoga rejtinga ili otvaranja stečaja nad izdavateljem.
  - ✓ Upravljački i operativni rizici – rizici koji mogu dovesti do nemogućnosti izdavatelja financijskih instrumenata da izvršava obaveze koje je preuzeo.

- ✓ Rizik od neisplate dividende – rizik da dioničko društvo neće isplatiti dividendu, što ovisi o odluci skupštine dioničkoga društva i poslovanju istog.
  - ✓ Reputacijski rizik – rizik nepovoljnog utjecaja pojedinoga događaja ili aktivnosti na ugled izdavatelja.
  - ✓ Ekološki rizik – rizik nepovoljnog utjecaja na okoliš zbog obavljanja poslovnih aktivnosti.
- (4) **Rizici povezani s finansijskim instrumentima** - To su rizici povezani s pravnim statusom finansijskih instrumenata (npr. rizik dokumentacije vezane za izdavanje finansijskih instrumenata: odluka nadležnih tijela, upisnica, uplate, odobrenje prospekta te rizik dokumentacije vezane za uvrštenje finansijskih instrumenata).
- (5) **Regulatorni rizici** - Regulatorni rizici su povezani s djelovanjem države i drugih regulatornih tijela:
- ✓ Rizik promjene poreznih i/ili drugih propisa predstavlja vjerojatnost da se porezni i/ili drugi propisi u zemlji klijenta i/ili zemljama u kojima se imovina klijenta ulaže promijene na način koji bi negativno utjecao na prinos. Rizik promjena poreznih i/ili drugih propisa u potpunosti je izvan nadzora i utjecaja Banke.
  - ✓ Rizik suspenzije finansijskog instrumenta od strane regulatora.
- (6) **Rizici povezani s pohranom imovine** na zbirnom skrbničkom računu su najčešće rizici nepoznavanja ili nepotpunog poznavanja *nominee* koncepta od strane primjenjivog nacionalnog zakonodavstva treće države (rizik da finansijske instrumente klijenta koje drži treća strana nije moguće razlikovati od vlastitih finansijskih instrumenata treće strane ili Banke):
- ✓ Rizik da se osoba na koju je otvoren račun (Banka ili Podskrbnik) smatra vlasnikom finansijskih instrumenata na skrbničkom računu te stoga ona i zakonski ostvaruje sva prava iz pohranjenih finansijskih instrumenata te isti ulaze u stečajnu masu te, treće strane (rizik postoji samo ako je skrbnički račun kod treće strane otvoren u ime i za račun treće strane ili Banke i u pojedinim zakonodavstvima gdje držanje finansijskih instrumenata za račun druge osobe nije u potpunosti regulirano ili je manjkavo regulirano);
  - ✓ Rizik nemogućnosti glasanja na skupštini izdavatelja s podijeljenim ili dijelom glasova koje nose finansijski instrumenti pohranjeni na zbirnom računu za više klijenata;
  - ✓ Rizik primjene tržišnih pragova na zbirni račun, a ne na pojedinačnog klijenta;
  - ✓ Rizik da jedan od klijenata propusti ispuniti svoje zakonske obaveze, primjerice da propusti dobiti saglasnost/obavijestiti nadležne institucije u slučaju stjecanja kvalificiranog udjela, u kojem slučaju finansijski instrumenti svih klijenata mogu biti privremeno blokirani te je isto tako moguće da klijenti neće moći koristiti pravo glasa koje proizilazi iz predmetnog instrumenta;
  - ✓ Rizik nemogućnosti isporuke finansijskih instrumenata sa zbirnog skrbničkog računa otvorenog kod jednog lokalnog podskrbnika na skrbnički račun kod drugog lokalnog podskrbnika i
  - ✓ Provođenje korporativnih akcija – u slučaju zbirnog držanja imovine, ako određena prava proizilaze iz držanja odgovarajućeg broja finansijskih instrumenata, postoji mogućnost da isto neće biti moguće idealno rasporediti po stvarnim vlasnicima.
- (7) **Porezni rizik** – rizik primjene više stope poreza po odbitku, od one ugovorene Ugovorom o izbjegavanju dvostrukog oporezivanja.
- (8) **Operativni rizik** – rizik korištenja imovine jednoga klijenta za račun drugoga klijenta, greškom ili namjerom/prijevaram uposlenika Banke i/ili uposlenika podskrbnika/treće strane podskrbnika. Ovaj se rizik umanjuje redovitim poređenjima prometa i stanja na

zbirnim računima kod globalnog skrbnika/podskrbnika sa stanjima i prometima računa u knjigama Banke.

- ✓ Udaljenost između izdavatelja finansijskog instrumenta i stvarnog vlasnika – izdavatelju finansijskog instrumenta je poznato da pružatelj usluge nije stvarni vlasnik finansijskog instrumenta, no nije mu poznato tko je pa to može, između ostalog, prouzročiti i kašnjenja u protoku informacija.
- ✓ Rizik stečaja, insolventnosti ili nemogućnost izvršenja bilo koje obaveze koja je predmet investicijskih usluga i aktivnosti, od strane treće osobe.

IV. INFORMACIJA O FINANSIJSKIM INSTRUMENTIMA I POVEZANIM RIZICIMA

6 FINANSIJSKI INSTRUMENTI

Općenito, finansijski instrument je pojam koji obuhvaća čitav niz različitih instrumenata. Prenosivi vrijednosni papiri su, na primjer, dionice i obveznice. Instrumenti tržišta novca bili bi, primjerice, trezorski i blagajnički zapisi. Pod jedinicama u subjektima za zajednička ulaganja podrazumijevaju se uglavnom udjeli u različitim vrstama fondova. Izvedenice ili derivati jesu takvi finansijski instrumenti koji svoju vrijednost izvode iz vrijednosti osnovnog instrumenta. Izvedenice su, primjerice: opcije (options), budućnosnice (futures), zamjene (swaps) i drugi.

Finansijske instrumente možemo podijeliti u četiri grupe:

- ✓ prenosivi vrijednosni papiri
- ✓ instrumenti tržišta novca
- ✓ jedinice u subjektima za zajednička ulaganja
- ✓ izvedenice

6.1 Prenosivi vlasnički vrijednosni papiri - dionice

6.1.1 Definicija

Dionica je prenosivi vlasnički vrijednosni papir koji vlasniku daje pravo sudjelovanja u upravljanju dioničkim društvom, pravo na udio u ostvarenoj dobiti te pravo na ostatak likvidacijske, odnosno stečajne mase. Određene vrste dionica (povlaštene dionice) mogu, osim navedenih, vlasnicima davati i određena druga prava (npr. pravo na zajamčenu dividendu, prednost pri isplati dobiti i sl.). Vlasnik dionice, osim u određenim slučajevima, nema pravo tražiti od izdavatelja dionice iskup dionice. Dionica se može prodati po tržišnoj cijeni. Dobitak proizašao iz vlasništva dionice može biti dividenda (dio isplaćene dobiti izdavatelja) te kapitalna dobit koja proizilazi iz razlike između kupovne i prodajne cijene dionice. Ulaganjem u dionice vlasnik dionice može ostvariti i gubitak koji proizilazi iz razlike između kupovne i prodajne cijene dionice.

6.1.2 Rizici povezani uz ulaganje u dionice

Ulaganje u dionice povezano je s rizikom ulaganja u vlasničke vrijednosne papire (engl. Equity Risk). Rizik ulaganja u vlasničke vrijednosne papire odnosi se na potencijalne gubitke od nepovoljnih kretanja cijena izloženosti u dionicama i drugim vrstama direktnog ili indirektnog ulaganja u preduzeća.

Na vrijednost dionice utječe i rizik volatilnosti (postotak fluktuacije cijene dionica). Ulaganje u dionice povezano je i s valutnim rizikom u slučaju da je dionica denominirana u stranoj valuti. Na dionice utječe i rizik likvidnosti koji proizilazi iz nedovoljne potražnje za stanovitom dionicom.

Ulaganje u dionice ne garantira povrat početnog uloga niti regularnu isplatu dividende. Iznos i isplata dividende ovisi o ekonomskim rezultatima preduzeća te odluci glavne skupštine dioničara o isplati dividende. Vrijednost dionice može fluktuirati u ovisnosti o vrijednosti imovine izdavatelja dionice te ekonomskim rezultatima i očekivanjima tržišta.

Najveći gubitak ograničen je iznosom početnog ulaganja u dionicu, osim ako dionica ne služi kao instrument osiguranja za kredit koji je uložen u daljnju kupnju finansijskih instrumenata te je u tom slučaju izložen i riziku finansijske poluge (eng. Leverage Effect).

6.2 Prenosivi dužnički vrijednosni papiri - obveznice

6.2.1 Definicija obveznica

Obveznice su prenosivi dužnički vrijednosni papir koji imatelju daje pravo na isplatu posuđenog iznosa sredstava (glavnice) te isplatu određene kamate na glavnicu (kupon) te predstavlja obavezu izdavatelja da isplati glavnicu i kamate. Izdavatelji vrijednosnih papira mogu biti države, općine, gradovi, finansijske institucije i preduzeća. Izdavatelj je obavezan isplatiti glavnicu jednokratno na tačno određen dan ili u dogovorenim ratama prema unaprijed definiranim danima.

Izdavatelj može imati pravo na prijevremeni iskup glavnice samo ako je to jasno istaknuto u uvjetima izdanja.

Vrijednosni papiri mogu biti izdani u različitim valutama. Dužnički vrijednosni papiri mogu imati ugovorenu sljedeću vrstu kamatne stope:

- ✓ fiksnu kamatnu stopu,
- ✓ promjenjivu kamatnu stopu,
- ✓ bez kupona i
- ✓ kombiniranu kamatnu stopu.

6.2.2 Rizici povezani uz ulaganje u dužničke vrijednosne papire

Ulaganje u dužničke vrijednosne papire povezano je s rizikom pada cijene dužničkog vrijednosnog papira u odnosu na kupovnu cijenu te uz ispunjenje obaveza izdavatelja. Vrijednost dužničkoga vrijednosnog papira ovisi o više faktora te izloženosti više vrsta rizika:

- ✓ Kamatni rizik: u slučaju rasta kamatnih stopa vrijednost (cijena) dužničkih vrijednosnih papira pada.
- ✓ Kreditni rizik označava rizik pada vrijednosti dužničkih vrijednosnih papira zbog promjene percepcije tržišta o kvaliteti kreditnog rejtinga izdavatelja te rizika neispunjenja obaveza izdavatelja.
- ✓ Tržišni rizik označava rizik pada vrijednosti dužničkog vrijednosnog papira zbog pada cjelokupnog tržišta dužničkih vrijednosnih papira.
- ✓ Rizik reinvestiranja proizilazi iz činjenice da se u slučaju pada kamatnih stopa, kamate isplaćene po dužničkom vrijednosnom papiru ulažu po nižoj kamatnoj stopi, što će rezultirati manjim ukupnim prinosom od ulaganja u taj vrijednosni papir.
- ✓ Rizik prijevremenog iskupa dužničkih vrijednosnih papira povezan je s opcijom ugrađenom u vrijednosni papir koja izdavatelju daje pravo, ali ne i obavezu iskupa obveznice u slučaju pada kamatnih stopa s ciljem smanjenja troška zaduživanja izdavatelja na tačno određeni dan. Imatelj dužničkih vrijednosnih papira tada može primljeni iznos ponovo uložiti po nižoj kamatnoj stopi. U slučaju da izdavatelj ima pravo djelomično otkupiti glavnicu tada taj rizik nazivamo rizik prijevremenog djelomičnog iskupa. Ako izdavatelj ima ugrađenu opciju prijevremenog iskupa ukupne ili dijela glavnice tada taj dužnički vrijednosni papir nosi viši rizik volatilnosti. Što je viša fluktuacija kamatnih stopa to je veća mogućnost da će izdavatelj iskoristiti svoje pravo prijevremenog otkupa.
- ✓ Rizik likvidnosti je povezan s rizikom ostvarenja niže cijene od trenutne tržišne cijene pri prodaji dužničkog vrijednosnog papira radi premale potražnje za nekim vrijednosnim papirom.
- ✓ Valutni rizik odnosi se na one dužničke vrijednosne papire koji su izdani u stranoj valuti odnosno u valuti različitoj od lokalne valute. U slučaju negativnih kretanja

valute u kojoj je dužnički vrijednosni papir izdan u odnosu na lokalnu valutu (slabljenje strane valute, a jačanje lokalne valute), imatelj dužničkih vrijednosnih papira može izgubiti na vrijednosti ulaganja u taj vrijednosni papir.

- ✓ Rizik inflacije znači da iznos koji izdavatelj isplaćuje po dospijeću ima nižu realnu vrijednost zbog porasta stope inflacije u toj valuti u odnosu na dan početka ulaganja.
- ✓ Politički rizik označava rizik gubitka vrijednosti dužničkog vrijednosnog papira zbog promjena političkih okolnosti u nekim državama ili regijama.
- ✓ Rizik događaja (eng. Event Risk) označava rizik gubitka vrijednosti dužničkog vrijednosnog papira zbog događaja koji nije povezan s kretanjima na finansijskim tržištima, kao što su npr. prirodne katastrofe.

Najveći gubitak ograničen je iznosom početnog ulaganja u dužnički vrijednosni papir, osim ako on ne služi kao instrument osiguranja za kredit koji se ulaže u daljnju kupnju finansijskih instrumenata te je u tom slučaju izložen i riziku finansijske poluge.

6.3 Instrumenti tržišta novca

Instrumenti tržišta novca su sve vrste instrumenata kojima se uobičajeno trguje na tržištu novca, kao što su trezorski, blagajnički i komercijalni zapisi te certifikati o depozitu, izuzev instrumenata plaćanja.

Faktori koji utječu na rizik i prinos instrumenata tržišta novca se u velikoj mjeri podudaraju s onima definiranim za dužničke vrijednosne papire. Razlike se uglavnom svode na rizik likvidnosti. U pravilu, instrumentima tržišta novca se ne trguje na organiziranom sekundarnom tržištu. Iz toga razloga ne postoji ni garancija da se takvi instrumenti mogu u bilo kojem trenutku prodati.

- a) **Trezorski zapisi** su vrijednosni papiri koje izdaju ministarstva finansija, uglavnom s rokom dospjeća do godinu dana. Upis domaćih trezorskih zapisa provodi se na aukcijama koje objavljuje Ministarstvo finansija Federacije Bosne i Hercegovine i Ministarstvo finansija Republike Srpske.
- b) **Komercijalni zapisi** su dužnički instrumenti koje izdaju preduzeća radi prikupljanja likvidnih sredstava. Budući da ih ne izdaju države, nego preduzeća vrlo različitog boniteta, u pravilu su manje sigurni instrumenti nego trezorski zapisi.
- c) **Certifikati o depozitu** utrživi su dužnički instrumenti koje izdaju kreditne institucije koje se njima obavezuju po isteku određenoga roka dospjeća isplatiti glavnice uvećanu za ugovorenu kamatu.

6.4 Investicijski fondovi

6.4.1 Definicija investicijskih fondova

Investicijski fond je subjekt za zajednička ulaganja kojemu je jedina svrha i namjena prikupljanje sredstava javnom ili zatvorenom ponudom te ulaganje tih sredstava u različite vrste imovine u skladu s unaprijed određenom strategijom ulaganja investicijskoga fonda, a isključivo u korist imatelja udjela u tom investicijskom fondu. Investicijski fond može biti **otvoren i zatvoren**. Investicijske fondove možemo grupirati prema investicijskoj strategiji pa tako najčešće govorimo o:

- ✓ novčanim investicijskim fondovima,
- ✓ mješovitim investicijskim fondovima,
- ✓ obvezničkim investicijskim fondovima i
- ✓ dioničkim investicijskim fondovima.

6.4.2 Rizici povezani uz ulaganje u investicijske fondove

Ulaganje u investicijski fond pretpostavlja preuzimanje stanovitih rizika. Općenito, rizik ulaganja na tržištu kapitala vjerojatnost je ili mogućnost da prinos od ulaganja bude nezadovoljavajući ili negativan.

Osnovne vrste rizika povezane s ulaganjem u investicijske fondove su:

- (1) **Tržišni rizik** predstavlja mogućnost da će buduće promjene tržišnih uvjeta dovesti do smanjenja prinosa instrumenta ulaganja, odnosno da će dovesti do umanjenja njegove vrijednosti, što će se posljedično negativno odraziti na prinos investicijskoga fonda. Finansijski instrumenti klasificirani u trgovački portfelj priznaju se po fer vrijednosti te sve promjene tržišnih uvjeta izravno utječu na prihode od trgovanja. Tržišni uvjeti u velikoj su mjeri odraz ekonomskih i političkih uvjeta u državama u kojima se imovina ulaže, kao i stanja svjetske privrede. Tržišni rizik obuhvaća cjenovni rizik, kamatni rizik i valutni rizik.
- (2) **Cjenovni rizik** je rizik gubitka, odnosno smanjenja vrijednosti ulaganja zbog pada cijene finansijskog instrumenta.
- (3) **Kamatni rizik** je rizik smanjenja vrijednosti ulaganja zbog promjene kamatnih stopa. Ako kamatne stope na tržištu rastu cijene dužničkih vrijednosnih papira padaju i obratno, dok njihovi prinosi približno slijede kretanja kamatnih stopa. Na promjene cijena navedenih vrsta ulaganja utječe i vrijeme do dospijeca, pri čemu su kratkoročni dužnički vrijednosni papiri manje podložni riziku promjene kamatnih stopa.
- (4) **Valutni rizik** je rizik promjene tečaja strane valute u odnosu na konvertibilnu marku ili drugu referentnu valutu u kojoj se mjeri prinos na ulaganje.
- (5) **Kreditni rizik** predstavlja vjerojatnost da izdavatelj finansijskog instrumenta koji je uključen u imovinu investicijskoga fonda ili osoba s kojom Društvo za račun investicijskoga fonda zaključuje poslove na finansijskim tržištima, neće u cijelosti ili djelomično ispuniti svoje obaveze, što bi negativno utjecalo na likvidnost i vrijednost imovine.
- (6) **Rizik namire** je vjerojatnost da realizacija ili namira zaključenih transakcija bude otežana ili potpuno onemogućena.
- (7) **Rizik koncentracije** predstavlja rizik koji se povećava sa značajnom izloženošću dijela imovine investicijskoga fonda prema primjerice jednom izdavatelju, jednoj kategoriji imovine ili određenom sektoru.
- (8) **Rizik likvidnosti** je vjerojatnost nemogućnosti brze prodaje finansijske imovine po cijeni približno jednakoj fer vrijednosti te imovine.
- (9) **Rizik promjene zakonskih propisa** predstavlja vjerojatnost da se porezni i drugi zakonski propisi u zemlji investitora i/ili zemljama u kojima se imovina fonda ulaže promjene na način koji bi negativno utjecao na prinos.
- (10) **Politički rizik** predstavlja neizvjesnost ulaganja imovine investicijskoga fonda u pojedinim državama zbog nestabilnosti ekonomskog, političkog i socijalnoga sustava, promjena međunarodnih odnosa, državne politike, gospodarskih mjera, ograničenja na inostrana ulaganja i drugih izvanrednih događaja.
- (11) **Rizik inflacije** znači da iznos ulaganja ima nižu realnu vrijednost zbog porasta stope inflacije u valuti dotične države u odnosu na dan početka ulaganja.
- (12) **Rizik događaja** (engl. Event Risk) označava rizik gubitka vrijednosti dijela imovine ili čitave imovine zbog događaja koji nije povezan s kretanjima na finansijskim tržištima, kao što su prirodne katastrofe.
- (13) **Rizik ulaganja** u nekretninski sektor povezan je s rizikom promjene vrijednosti dijela imovine fonda uložene u nekretnine.

Najveći gubitak ograničen je iznosom početnog ulaganja u investicijski fond, osim ako on ne služi kao instrument osiguranja za kredit koji ulaže u daljnju kupnju finansijskih instrumenata te je u tom slučaju izložen i riziku finansijske poluge.

Detaljne informacije povezane s ulaganjima u investicijske fondove klijent prije ulaganja mogu moći pročitati u prospektu investicijskoga fonda.

6.5 Strukturirani vrijednosni papiri

6.5.1 Definicija

Strukturirani vrijednosni papiri mogu se podijeliti u dvije osnovne skupine, ovisno o odnosu kretanja cijene strukturiranoga vrijednosnog papira i temeljnog instrumenta, odnosno o stupnju stepenu finansijske poluge:

- (1) **Investicijski certifikati** (bez finansijske poluge)
- (2) **Strukturirani vrijednosni papiri s finansijskom polugom** – investitor kupnjom strukturiranih vrijednosnih papira s finansijskom polugom ima mogućnost ostvariti istu zaradu kao i kupnjom temeljnog instrumenta, s tim da je za kupnju certifikata uložio manje novca nego što bi bilo potrebno za kupnju temeljnog instrumenta. Efekat finansijske poluge povećava dobit investitora, ali isto tako i mogući gubitak, odnosno rizik.

Certifikati su finansijske izvedenice čija vrijednost ovisi o kretanju vrijednosti temeljnog instrumenta tzv. podloge. To su različiti vidovi ulaganja (dionice, obveznice, fondovi, indeksi, robe, valute, kamatne stope itd.).

Promatrano s pravnog aspekta, certifikati predstavljaju dužničke vrijednosne papire izdavatelja te se u bilansu vode kao obaveza, što znači da su kupci certifikata izloženi kreditnom riziku izdavatelja, npr. riziku od stečajja.

U odnosu na klasične oblike ulaganja (kupnja/prodaja dionica, obveznica, poljoprivredni proizvodi, metali) certifikati imaju sljedeće prednosti:

- ✓ jednostavniji oblik ulaganja u široki asortiman proizvoda od najmanje rizičnih (certifikati s garancijom povrata početnog uloga) do visokorizičnih (turbo certifikati),
- ✓ ovisno o vrsti, omogućuju potpunu ili djelomičnu zaštitu glavnice bez odricanja od prinosa koji se mogu postići na tržištu na kojemu se trguje temeljnim instrumentom,
- ✓ omogućuju ulaganje malim ulagačima u finansijske instrumente koji su inače dostupni samo institucionalnim ulagačima (egzotična tržišta dionica, plemeniti metali, poljoprivredni proizvodi, nafta, plin, posebni sektori itd.),
- ✓ omogućuju zaradu i na rastu i na padu tržišta,
- ✓ imaju niže troškove ulaganja u odnosu na otvorene investicijske fondove (nema naknada za upravljanje) te,
- ✓ izdavatelj certifikata obavezan je održavati likvidnost tržišta putem specijalista (engl. Market Maker) odnosno investitor je u svakom trenutku u mogućnosti kupiti/prodati certifikat.

Osim što su izloženi rizicima navedenim u nastavku, certifikati imaju i sljedeće nedostatke:

- ✓ promjena cijene (tržišne vrijednosti) temeljnog instrumenta tokom vremena posljedično se odražava i na kretanje cijene certifikata,
- ✓ u slučaju kupnje certifikata kojemu podlogu predstavlja pojedina dionica odnosno skupina dionica, kupac certifikata ne stječe prava koja ima vlasnik dionica (pravo glasa na glavnoj skupštini, pravo na isplatu dividende),
- ✓ trošak držanja (certifikati s polugom) i

- ✓ u slučaju visokorizičnih certifikata s polugom i male promjene tržišne vrijednosti temeljnog instrumenta mogu prouzročiti znatne promjene cijene certifikata odnosno potpuni gubitak uloženi sredstava.

Certifikati se izdaju s rokom dospijeca ili bez dospijeca (otvoreni). Prilikom dospijeca ili prijevremenog otkupa namira certifikata obavlja se isplatom novčanih sredstava ili isporukom temeljnog instrumenta.

Certifikati se smatraju složenim finansijskim instrumentima jer je njihova vrijednost izvedena i ovisi o kretanju vrijednosti temeljnog instrumenta. Dodatno, riječ je o finansijskim instrumentima čija se svojstva i rizici razlikuju za svaki pojedini proizvod (certifikat) te prikaz općenitih informacija o svojstvima i rizicima certifikata kao vrste finansijskog instrumenta nije dostatan za donošenje kvalitetne (informirane) odluke o ulaganju. Za donošenje kvalitetnije ocjene certifikata kao prikladnog oblika ulaganja potrebno je proučiti Prospekt izdanja.

Turbo certifikati u sebi sadrže finansijsku polugu i predstavljaju rizičnije finansijske instrumente u odnosu na klasične (standardne) finansijske izvedenice. Prilikom kupovine turbo certifikata investitori ne plaćaju punu cijenu temeljnog instrumenta, već razliku između cijene izvršenja i tržišne cijene temeljnog instrumenta uvećano za premiju koja predstavlja kamatu na kapital angažiran od strane izdavatelja u razdoblju trajanja certifikata. Postoje dvije vrste turbo certifikata:

- ✓ **Turbo-long** – vrijednost instrumenta raste (pada) iznadproporcionalno rastu (padu) temeljnog instrumenta. Kupac turbo-long certifikata očekuje rast temeljnog instrumenta u budućnosti. Kod turbo-long certifikata granična se cijena postavlja ispod tržišne cijene temeljnog instrumenta.
- ✓ **Turbo-short** – vrijednost certifikata raste (pada) iznadproporcionalno padu (rastu) temeljnog instrumenta. Kupac turbo-short certifikata očekuje pad temeljnog instrumenta u budućnosti. Kod turbo-short certifikata granična se cijena postavlja iznad tržišne cijene temeljnog instrumenta.

Finansijska poluga

U slučaju rasta cijene temeljnog instrumenta, ugrađena finansijska poluga dovodi do iznadproporcionalnoga rasta cijene turbo-long certifikata, dok cijena turbo-short certifikata iznadproporcionalno pada u odnosu na cijenu temeljnog instrumenta.

Učinak poluge proizlazi iz činjenice da je investitor kupio turbo certifikat po cijeni nižoj od cijene temeljnog instrumenta.

Što je cijena turbo certifikata niža odnosno što je veća razlika između tržišne cijene temeljnog instrumenta i cijene izvršenja certifikata, veći je učinak finansijske poluge.

Poluga = (cijena temeljnog instrumenta * omjer) / cijena certifikata

Osnovne prednosti turbo-long certifikata su:

- ✓ cijena turbo-long certifikata kreće se iznadproporcionalno kretanju vrijednosti temeljnog instrumenta, a
- ✓ investitor ostvaruje zaradu u slučaju rasta vrijednosti temeljnog instrumenta.

Osnovni nedostaci turbo-long certifikata su:

- ✓ za poništenje (istjecanje) dovoljna je jedna transakcija, čak i s najmanjom količinom temeljnog instrumenta po graničnoj cijeni,
- ✓ mogućnost gubitka cjelokupnog uloženi iznosa (u slučaju ako je granična cijena jednaka cijeni izvršenja),
- ✓ u slučaju nepovoljnog kretanja vrijednosti temeljnog instrumenta, potencijalni gubitak turbo-long certifikata veći je od pada vrijednosti temeljnog instrumenta,
- ✓ troškovi održavanja certifikata smanjuju rezidualnu vrijednost turbo-long certifikata (stoga oni nisu prikladni za dulje razdoblje držanja).

6.5.2 Rizici ulaganja u certifikate

Prilikom ulaganja u certifikate postoje dvije osnovne vrste rizika i to rizici povezani sa certifikatima i rizici povezani s izdavateljem:

- ✓ Rizici povezani sa certifikatima: opći rizik ulaganja, rizik temeljnog instrumenta, rizik izloženosti, rizik povezan s određivanjem gornje granice otkupa (engl. Cap Risk), sukobi interesa, rizik prijevremenoga dospijeca/otkupa, utjecaj dodatnih troškova, rizik trgovanja i likvidnosti, rizik obustave trgovanja, prekida ili ukidanja uvrštenja, korištenja zajma u svrhu finansiranja ulaganja, transakcije zaštite od rizika, rizik inflacije, rizik prijeboja i namire, rizici povezani s općim uvjetima na tržištu, rizik promjene tečaja, rizik promjene kreditnoga rejtinga, pravni aspekt ulaganja, imenovanje povjerenika i
- ✓ Rizici povezani s izdavateljem: tržišni rizik, kreditni rizik izdavatelja, rizik promjene kamatnih stopa, rizik promjene tečaja, rizik likvidnosti, politički i ekonomski rizik, rizik promjene regulatornog okvira, operativni rizik, rizik promjene kreditnoga rejtinga.

Navedeni rizici ne predstavljaju sve rizike kojima je investitor izložen prilikom ulaganja u certifikate. Navedeni su samo oni rizici koji su poznati izdavatelju te za koje izdavatelj smatra da mogu znatnije utjecati na kretanje cijene certifikata. Budući da postoje i dodatni rizici koji izdavatelju trenutno nisu poznati ili izdavatelj smatra da ne mogu značajno utjecati na cijenu certifikata, investitor mora biti svjestan da se ulaganjem u certifikate izlaže riziku djelomičnog ili potpunoga gubitka uložene imovine. Svaki navedeni rizik detaljnije je opisan u Prospektu izdanja.

V. REGULATORNE ODREDBE, POSTUPANJE S NALOZIMA I UPRAVLJANJE SUKOBOM INTERESA

7 REGULATORNE ODREDBE

7.1 Zakon o tržištu vrijednosnih papira / Pravilnik o razvrstavanju klijenata i pravilima poslovnog ponašanja u pružanju investicijskih usluga

Zakon o tržištu vrijednosnih papira FBiH, zajedno s njegovim kasnijim dopunama i izmjenama, i Zakon o tržištu hartija od vrijednosti RS, zajedno s njegovim kasnijim dopunama i izmjenama, predstavljaju dva temeljna akta kojima se definiraju osnovne postavke tržišta kapitala u Bosni i Hercegovini.

Pravilnik o razvrstavanju klijenata i pravilima poslovnog ponašanja u pružanju investicijskih usluga u FBiH (u nastavku: Pravilnik) dopunio je zakonski okvir uspostavljanjem povišenih standarda kod pružanja investicijskih usluga, koji kao svoju posljedicu imaju i veće zahtjeve u odnosu na ovlaštene osobe koje takve usluge pružaju. Pruža se veća zaštita malom investitoru propisivanjem niza mjera koje se sprovode radi zaštite investitora.

Pravilnik bliže uređuje razvrstavanje klijenata i pravila poslovnog ponašanja u obavljanju poslova s vrijednosnim papirima (u nastavku: investicijske usluge) u vezi sa:

- ✓ Uslugama koje se pružaju profesionalnim i malim investitorima;
- ✓ Podacima koji se daju klijentima/potencijalnim klijentima;
- ✓ Procjenama primjerenosti i prikladnosti pojedinih investicijskih usluga za pojedine kategorije klijenata;
- ✓ Izvještavanjem klijenata o pruženim uslugama;
- ✓ itd.

7.2 Razvrstavanje klijenata

Prije nego što Banka svakom novom ili postojećem klijentu pruži investicijske usluge i aktivnosti dužna je svoje klijente, obzirom na njihovo znanje, iskustvo, finansijsku situaciju i ulagačke ciljeve, razvrstavati na profesionalne i male investitore. Razvrstavanje klijenata obavlja se na temelju podataka koje je Banka prikupila od klijenta prilikom uspostavljanja poslovnog odnosa, odnosno podataka koje je klijent dostavio Banci ili su podaci javno poznati.

Profesionalnim investitorom smatra se klijent koji posjeduje dovoljno iskustva, znanja i stručnosti za samostalno donošenje odluka o ulaganjima i pravilnoj procjeni s tim povezanih rizika. Lica koja se smatraju profesionalnim investitorima u odnosu na sve finansijske instrumente prilikom pružanja investicijskih usluga su:

- (1) Lica koja za djelovanje na finansijskom tržištu podliježu obavezi odobrenja i/ili nadzora nadležnog regulatornog organa:
  - ✓ ovlašteni učesnik na tržištu vrijednosnih papira koji je kao takav određen Zakonom
  - ✓ kreditne institucije;
  - ✓ ostale finansijske institucije s odobrenjem za rad izdatim od nadležnog organa u skladu sa zakonom koji uređuje njihov rad;
  - ✓ društva za osiguranje;
  - ✓ subjekti za zajednička ulaganja (investicijski fondovi) i njihova društva za upravljanje;
  - ✓ penzijski fondovi;
  - ✓ ostali institucionalni investitori koji podliježu obavezi odobrenja ili nadzora za djelovanje na finansijskom tržištu.
- (2) Bosna i Hercegovina, Federacija Bosne i Hercegovine (u nastavku: Federacija), Republika Srpska, Brčko Distrikt Bosne i Hercegovine, Centralna banka Bosne i Hercegovine, međunarodne i nadnacionalne institucije kao što su Međunarodni monetarni fond, Evropska centralna banka, Evropska investicijska banka i ostale slične međunarodne organizacije;
- (3) Ostali institucionalni investitori čija je glavna aktivnost investiranje, a koji ne podliježu obavezi odobrenja ili nadzora za djelovanje na finansijskom tržištu od strane nadležnog organa;
- (4) Pravna lica koja, u odnosu na prethodnu poslovnu godinu, zadovoljavaju najmanje dva od sljedećih uslova u FBiH:
  - ✓ ukupna aktiva iznosi najmanje 20 miliona KM;
  - ✓ neto prihod iznosi najmanje 40 miliona KM;
  - ✓ kapital u iznosu od najmanje 4 miliona KM.
- (5) Pravna lica koja u Republici Srpskoj imaju status kvalificiranog investitora što dokazuju potvrdom nadležnog tijela o statusu.

Svi ostali klijenti Banke koji podliježu obavezi razvrstavanja, a nisu navedeni u ovom odjeljku smatraju se malim investitorima. Banka će razvrstati i tretirati kao male investitore sve fizičke i pravne osobe koje se ne mogu smatrati profesionalnim investitorima.

Klijenti koji su razvrstani kao mali investitori imaju pravo na dodatne upute i informacije od Banke, posebno u pogledu podataka o finansijskim instrumentima, naknadama i povezanim troškovima.

Klijenti koji su razvrstani kao profesionalni investitori imaju pravo, na temelju zahtjeva, biti tretirani kao mali investitori.

Klijenti koji su razvrstani kao mali investitori imaju pravo, isključivo na temelju vlastitog zahtjeva, biti tretirani kao profesionalni investitori ako je procjenom znanja, iskustva i stručnoga znanja klijenta, koju je obavila Banka utvrđeno da je klijent sposoban donositi vlastite odluke o ulaganjima i razumjeti uključeni rizik. Želi li postati profesionalni investitor, klijent mora biti siguran da je sposoban samostalno donositi investicijske odluke, procjenjivati rizike koji će se pojavljivati te da mu neće trebati visok stepen zaštite. Oluči li biti profesionalni investitor, izgubit će zaštitu kakva se primjenjuje na male investitore.

Mali investitor može na vlastiti zahtjev biti razvrstan kao profesionalni investitor ukoliko zadovoljava najmanje dva od tri navedena kriterija:

- ✓ klijent je na za njega mjerodavnom tržištu kapitala izvršio prosječno 10 transakcija značajne vrijednosti, unutar svakog tromjesečja u toku godine;
- ✓ veličina klijentovog portfelja finansijskih instrumenta prelazi 1 milijun KM tržišne vrijednosti;
- ✓ klijent radi ili je radio u finansijskom sektoru najmanje godinu dana na poslovima koji zahtijevaju znanje o planiranim transakcijama i uslugama.

Mjerodavno tržište je tržište na kojem se trguje finansijskim instrumentima za koje klijent želi dobiti status profesionalnog investitora.

7.3 Procjena prikladnosti investicijske usluge za klijenta

U slučaju kada klijent, mali investitor, ne dobija savjetodavne usluge od Banke (ili se ne oslanja na Banku da mu vodi investicije) od njega se u pravilu očekuje da preuzme veću odgovornosti za svoje odluke. Kada klijent želi da Banka jednostavno prati njegove upute za kupnju ili prodaju finansijskih instrumenata, sprovodi se Procjena prikladnosti investicijske usluge za klijenta.

Procjena je usmjerena na zaštitu malih investitora koji možda ne razumiju ili nisu svjesni implikacija i stepena rizika koji su povezani s transakcijama finansijskim instrumentima. Procjena se radi na osnovu prikupljenih podataka o znanju i iskustvu klijenta potrebnih za razumijevanje rizika povezanih s uslugom koja mu se pruža. U svrhu procjene Banka je dužna prikupiti podatke o znanju i iskustvu klijenta na području investiranja i to:

- ✓ vrstu usluga, transakcija i transakcijskih instrumenata s kojima je klijent upoznat;
- ✓ prirodu, obim i učestalost transakcija klijenta s finansijskim instrumentima i period u kojem su one izvršene;
- ✓ zvanje i zanimanje klijenta.

Ako Banka procijeni da usluga nije prikladna za klijenta ili potencijalnog klijenta, Banka će na njegov izričit zahtjev pružiti investicijsku uslugu, ali će ga prethodno upozoriti na okolnost da investicijska usluga nije za njega prikladna.

Ako klijent ne želi dati podatke ili dovoljno podataka o svom znanju i iskustvu, Banka na izričit zahtjev klijenta može pružiti investicijsku uslugu, ali ga je pritom dužna upozoriti da nije u mogućnosti utvrditi jesu li određene investicijske usluge za njega prikladne. U slučaju da Klijent svejedno želi nastaviti s transakcijom, u potpunosti preuzima rizik i oslobađa Banku bilo kakve odgovornosti.

8 POLITIKA POSTUPANJA S NALOZIMA - SAŽETAK

Usluge zaprimanja i prijenosa naloga, odnosno izvršavanja naloga za račun klijenta, pružaju se u skladu s Politikom postupanja s naložima Raiffeisen BANK d.d. Bosna i Hercegovina (u nastavku: Politika postupanja). Politikom postupanja propisuju se elementi i kriteriji koji omogućavaju postizanje najpovoljnijih ishoda pri izvršavanju naloga klijenta, u skladu s propisima koji uređuju tržište vrijednosnih papira/ hartija od vrijednosti.

Pri izvršavanju naloga Banka će poduzeti sve razumne korake za postizanje najpovoljnijeg ishoda za klijenta. Elemente i kriterije koji omogućavaju postizanje najpovoljnijih ishoda pri izvršavanju naloga klijenta Banka određuje prema vlastitoj procjeni.

Prilikom utvrđivanja najpovoljnijeg ishoda za klijenta, Banka će uzeti u obzir sljedeće elemente relevantne za izvršenja naloga:

- ✓ cijenu finansijskog instrumenta;
- ✓ troškove, brzinu i vjerojatnost izvršenja;
- ✓ troškove, brzinu i vjerojatnost namire;
- ✓ veličinu i vrstu naloga;
- ✓ sve druge okolnosti relevantne za izvršenje naloga.

Navedeni elementi za utvrđivanje najpovoljnijeg ishoda za klijenta uvijek i prvenstveno će se ocijenjivati s obzirom na:

- ✓ svojstva klijenta, uključujući i njegovo razvrstavanje;
- ✓ svojstva naloga (tržišni nalog, limitirani nalog, nalozi sa specijalnim uslovima izvršenja i sl.);
- ✓ svojstva finansijskog instrumenta na koji se nalog odnosi;
- ✓ svojstva mjesta trgovanja na koja se nalog može usmjeriti na izvršenje.

8.1 Naknade i troškovi

Određivanje troškova razlikuje se prema vrsti izvršenja kako slijedi:

- (1) Direktno izvršavanje naloga na berzi-burzi - za pružene usluge Banka naplaćuje brokersku proviziju prema važećoj Tarifi naknada u poslovima s vrijednosnim papirima, kao i troškove trećih lica koji se naplaćuju u skladu s važećim tarifama naknada tih lica.
- (2) Indirektno izvršenje - prosljeđivanje naloga drugom investicijskom društvu radi izvršenja. Ako Banka nema izravan pristup određenom mjestu trgovanja na kojemu se trguje finansijskim instrumentom na koji se odnosi nalog, izvršenje naloga na tom mjestu provest će zaprimanjem i prijenosom naloga investicijskom društvu koje ima pristup mjestu trgovanja na kojemu se nalog treba izvršiti. U tom slučaju, troškovi uključuju brokersku proviziju - troškove investicijskog društva koje je izvršilo nalog, troškove mjesta trgovanja te troškove skrbnika.

8.2 Vrijednosni papiri

8.2.1 Vrijednosni papiri domaćih izdavatelja

U Bosni i Hercegovini vrijednosnim papirima domaćih izdavatelja trguje se na Sarajevskoj berzi/ burzi d.d. (u daljnjem tekstu: "SASE") i na Banjalučkoj berzi (dalje u tekstu „BLSE“), (dalje u tekstu obje berze: „berza“). Berze na dosljedan način osiguravaju klijentu najbolje rezultate po pitanju:

- a) Cijena: Berze pružaju najbolje cijene i najmanje spreadove, jer osiguravaju najveću likvidnost za domaće vrijednosne papire.
- a) Trošak: Trgovanjem vrijednosnim papirima domaćih izdavatelja na Berzama klijent neće biti izložen plaćanju provizija i troškova stranih investicijskih društava kojima bi se nalozi eventualno prenosili na izvršenje.
- b) Brzina izvršenja: Berze su opremljene elektronskim sistemom trgovanja, koji se temelji na time-priority-trading, jamči izvršenje naloga u kratkom vremenskom razdoblju; za najlikvidnije vrijednosne papire izvršenje naloga je gotovo trenutačno.
- c) Vjerojatnost izvršenja: Berze najčešće osiguravaju najveću vjerojatnost izvršenja u razumnom vremenskom roku.

- d) Vjerojatnost namire: Namiru jamči glavna druga ugovorna strana – Registar vrijednosnih papira FBiH i Centralni registar za hartije od vrijednosti RS (dalje u tekstu: Registar).

8.2.2 Vrijednosni papiri inostranih izdavatelja

Općenito, tržište u domicilnoj zemlji izdavatelja ili vodeća berza osigurava najveću likvidnost, te stoga obično i najveću vjerojatnost za realizaciju naloga i najpovoljnije cijene kod trgovanja vrijednosnim papirima inostranih izdavatelja po pitanju:

- a) Cijena: mjesto izvršenja u zemlji izdanja dionice općenito osigurava najveću likvidnost i najniže spreadove, u svakom slučaju niže od onih na drugim mjestima trgovanja;
- e) Trošak: Klijent je u inostranstvu izložen dodatnim troškovima izvršenja i namire. Nadalje, u obzir će se uzeti i ostali troškovi vezano za angažiranje stranog investicijskog društva (brokera) budući da Banka nema direktan pristup mjestima izvršenja na inostranim tržištima;
- f) Brzina izvršenja i vjerojatnost izvršenja: mjesto izvršenja u domicilnoj zemlji, obzirom na najveću likvidnost i dubinu tržišta, jamči veću vjerojatnost izvršenja u kraćem vremenu;
- g) Vjerojatnost namire: Obzirom da sve burze ne osiguravaju garanciju namire vjerojatnost namire ovisi o tačnom mjestu trgovanja u inostranstvu.

Stoga, nalozi za trgovanje dionicama inostranih izdavatelja izvršavaju se na primarnom ili sekundarnom tržištu, berzi, prijenosom naloga stranom investicijskom društvu (gdje Banka nema direktan pristup tržištu).

8.3 Mjesta trgovanja kod izvršavanja naloga za račun klijenta

- ✓ Bosna i Hercegovina, Federacija BiH: SASE

8.4 Mjesta trgovanja kod zaprimanja i prijenosa naloga

- ✓ Bosna i Hercegovina/ Republika Srpska: BLSE
- ✓ Zemlje Europske Unije
- ✓ Ostala svjetska tržišta

Banka naloge prenosi ovlaštenim posrednicima s kojim Banka ima potpisane ugovore o saradnji.

Klijenti mogu davati specifične izričite upute za izvršavanja naloga. U tom slučaju, Banka izvršava nalog u skladu s izričitim uputama klijenta i primjenjuje ovu Politiku samo u mjeri u kojoj odredbe Politike nisu u suprotnosti s uvjetima iz naloga, te na taj način ispunjava obvezu osiguravanja najboljeg rezultata za klijenta.

Napomena: Klijenti koji daju izričite vlastite upute za izvršenje naloga, postupaju na vlastitu odgovornost; svaka posebna uputa klijenta može ugroziti postizanje najboljeg rezultata, s obzirom na elemente takve upute. Banka neće upozoravati klijenta o ovoj činjenici kod izvršenja svakog pojedinog naloga prema posebnim uputama klijenta.

Banka će naloge klijenata izvršavati izvan uređenog tržišta, na osnovu zahtjeva/naloga klijenta.

9 POLITIKA UPRAVLJANJA SUKOBOM INTERESA - SAŽETAK

Banka je dužna uspostaviti i poduzimati razumne mjere za upravljanje sukobima interesa, koji se mogu pojaviti kao rezultat obavljanja djelatnosti, i organizirati poslovanje na način da

svodi rizik sukoba interesa na najmanju moguću mjeru, kako ne bi došli u pitanje interesi klijenata. Banka je donijela i primjenjuje svoju Politiku upravljanja sukobom interesa u pružanju investicijskih i pomoćnih usluga i obavljanju investicijskih aktivnosti (u nastavku: Politika), a u nastavku daje sažetak te Politike.

Banka će prilikom utvrđivanja vrsta sukoba interesa do kojeg može doći prilikom pružanja investicijskih i pomoćnih usluga i čije postojanje može štetiti interesima klijenta, uzeti u obzir barem okolnost nalaze li se Banka ili Relevantno lice u jednoj od sljedećih situacija:

- ✓ Banka ili neko od Relevantna lica mogli bi ostvariti finansijsku dobit ili izbjeći finansijski gubitak na štetu klijenta,
- ✓ Banka ili neko od navedenih lica ima interes ili korist od ishoda usluge pružene klijentu ili transakcije izvršene za račun klijenta, a koji se razlikuju od interesa klijenta u navedenom ishodu,
- ✓ Banka ili neko od navedenih lica ima finansijski ili neki drugi motiv za pogodovanje interesima drugog klijenta ili grupe klijenata na štetu interesa klijenta,
- ✓ Banka ili neko od navedenih lica obavlja isti posao kao i klijent,
- ✓ Banka ili neko od navedenih lica prima ili će primiti od osobe koja nije klijent dodatni poticaj u svezi usluge pružene klijentu, u vidu novca, roba ili usluga, a što nije uobičajena provizija ili naknada za tu uslugu.

U postupku identificiranja sukoba interesa, Banka posvećuje povećanju pažnju u sljedećim situacijama:

- ✓ Banka istovremeno pruža usluge u različitim svojstvima, npr. usluge kreditiranja i usluge vezane uz izdavanje vrijednosnih papira,
- ✓ Banka u svoje ime i za svoj račun kupuje od klijenta i prodaje klijentu finansijske instrumente,
- ✓ Banka ili Relevantno lice trguje u svoje ime i za svoj račun finansijskim instrumentom, a istovremeno raspolažu povlaštenim informacijama vezanim za taj finansijski instrument,
- ✓ Banka pruža usluge emitentima čijim finansijskim instrumentima vrši transakcije za račun klijenta.

Reklamacije klijenata vezane za sukob interesa u području pružanja investicijskih usluga upućuju se na organizacionu jedinicu Banke koji se bavi upravljanjem pritužbama.

Da bi se spriječilo da potencijalni sukob interesa postane stvarni sukob interesa, potrebno je slijediti sljedeće principe:

- b) Darovi i koristi za zaposlenike - u svim poslovnim oblastima, zaposlenicima je zabranjeno primanje darova ili drugih oblika koristi ("znak pažnje").
- c) Aktivnosti za koje je potrebno odobrenje - zaposlenici su za određene postupke dužni dobiti prethodnu pismenu saglasnost od odgovornog člana Uprave ili Compliancea.
- d) Nezavisnost - osobe koje su uključene u mnogobrojne aktivnosti u vezi potencijalno nedozvoljenog sukoba interesa moraju ih preuzeti nakon donošenja nezavisne odluke koja je prikladna veličini i aktivnostima Banke i riziku nanošenja štete interesima klijenata.
- e) Kompenzacije - Naknada pojedinaca ne može imati nikakvu direktnu vezu sanaknadom koja se plaća drugim pojedincima ilizaradom ostvarenom od strane trećih lica, ako postoji nedozvoljen sukob interesa među aktivnostima pojedinaca koji

- su u to uključeni. Ovo se posebno primjenjuje na trgovanje s klijentima, trgovanje imovinom, istraživanje, probleme, spajanje i akviziciju (M&A) i upravljanje sredstvima.
- f) Nezakonit (pretjeran) uticaj, istovremeno ili sukcesivno pružanje usluga od strane jedne osobe - podjela posla u okviru Banke treba spriječiti:
  - g) pojedincu vršenju nedozvoljenog uticaja na način na koji drugi sprovode aktivnosti u vezi vrijednosnih papira ili pomoćnih usluga između kojih može postojati potencijalno nedozvoljen sukob interesa
  - h) zaposlenike i relevantne pojedince u pružanju usluga u vezi vrijednosnih papira ili druge usluge istovremeno ili direktno jednu za drugom ili da postanu uključeni u takve usluge na način koji će vjerovatno izazvati sukob.
  - i) Restriktivna lista - restriktivna lista je popis zaposlenika kojima je zabranjeno trgovanje određenim finansijskim instrumentom u određenom vremenskom razdoblju.
  - j) Formiranje povjerljivih područja - poslovne oblasti su u povjerljivim područjima podijeljene u skladu s mogućim sukobima interesa, a protok informacija između njih je ograničen ili se nadgleda. Kao rezultat, eliminisano je horizontalno pripisivanje znanja između zasebnih poslovnih oblasti a pojedinci koji su odgovorni za prihvatanje ili izvršavanje nisu izloženi sukobu interesa koji potiče bilo od strane Banke ili klijenta. Poseban način korištenja relevantnih informacija smanjuje sukob interesa između Banke i klijenta. Istovremeno, to obezbjeđuje brigu o klijentima i vlastite poslovne aktivnosti koje ne zavise od i nisu pogođene interesima i statusom informacija ostalih organizacionih jedinica i ne ugrožavaju potrebnu saradnju. Banka je definisala povjerljiva područja u Compliance priručniku. Zabranjeno je prenošenje informacija kroz povjerljiva područja bez dozvole rukovodioca odgovarajućeg povjerljivog područja, a isto mora biti ograničeno samo na ono što je apsolutno neophodno (po principu "potrebno je znati"). U izvršavanju svojih zvaničnih dužnosti, zaposlenici u povjerljivim područjima mogu dobiti informacije koje mogu uticati na tržišne uslove za trgovanje vrijednosnim papirima, valutama, plemenitim metalima i derivatima.
  - k) Razmjena informacija - razmjena informacija između pojedinaca može dovesti do nedozvoljenog sukoba interesa, a zabranjena je i u povjerljivim područjima. U posebno osjetljivim slučajevima, razgovor se mora obaviti u prisustvu zaposlenika Compliancea.

Napomena:

Ovaj informativni letak pripremila je i izdala **Raiffeisen BANK d.d. Bosna i Hercegovina** (u nastavku: Banka). Informativni letak ima za svrhu informiranje javnosti, naročito malih investitora i ne može se ni na koji način smatrati ponudom ili pozivom na kupnju, odnosno savjetom o trgovanju ili ulaganju u finansijske instrumente niti mišljenjem o povoljnosti ili nepovoljnosti pribavljanja ili prodaje bilo koje vrste finansijskog instrumenta koji se u njoj navodi, stoga ne može služiti kao zamjena za vlastitu prosudbu i procjenu bilo kojeg korisnika letka. Banka ne odgovara za štetu nastalu korištenjem podataka iz letka.

Prije davanja zahtjeva/naloga za kupnju i/ili prodaju potrebno je da potencijalni investitor prouči prospekt izdanja odabranog finansijskog instrumenta i upozna se sa svim karakteristikama i rizicima ulaganja u odabrani finansijski instrument, kao i njihovom utjecaju na kretanje cijene odabranoga finansijskog instrumenta. Također, Banka potencijalnim investitorima preporučuje savjetovanje s investicijskim, pravnim, poreznim, računovodstvenim i drugim odgovarajućim stručnjacima.

VI. ZAVRŠNE ODREDBE

10 STUPANJE NA SNAGU

Na prijedlog Investicijskog bankarstva Direktor riznice, finansijskih tržišta i investicijskog bankarstva donosi ovu Informaciju koja stupa na snagu danom donošenja, a primjenjuje se danom početka primjene Pravila poslovanja u poslovima s vrijednosnim papirima Raiffeisen BANK d.d. Bosna i Hercegovina V.2.0.

Direktor riznice, finansijskih tržišta i investicijskog bankarstva

Reuf Sulejmanović

Odluka broj:

Sarajevo,